

teorie přitom není rozdíl mezi těmito systémy zásadní, neboť používají kategorií morálky, mravnosti atd. při argumentaci na poli práva.⁷⁵⁾ Proto má tato oblast těsný vztah k problematice pramenů ústavního práva. Rovněž v oblasti samosprávy se musí s takovými pravidly počítat.⁷⁶⁾

1.6. Odpovědnost a sankce v ústavním právu

Ke znakům právního odvětví se pravidelně řadí i zvláštnosti metody právní úpravy. Sem patří způsob regulace chování subjektů ve společenských vztazích, které tvoří předmět právního odvětví. Tyto prostředky mohou být různé. Současně však ukazují svou omezenost ve srovnání s prostředky ekonomiky nebo rodiny jako dalšími faktory regulace chování jedinců.

Obecně ústavní právo disponuje dvěma nástroji regulace. Na jedné straně jsou to **odměny** v podobě ocenění, funkčního postupu, jmenování, povýšení do významnější funkce, vyznamenání apod. S tím jsou spjaty pro někoho zásadně významné možnosti vlivu a přístupu k finančním zdrojům. Na druhé straně to jsou **postihy** v podobě ukládání sankcí jako opatření systému odpovědnosti v ústavním právu.

Významnou součástí právní regulace a znakem právního odvětví je vymezení odpovědnosti za porušení jeho norem a stanovení sankcí s tím spojených. To by mělo nutně platit i pro odvětví ústavního práva, jak bylo výše sub 1.3. vymezeno.⁷⁷⁾

a svědomí (čl. 23 odst. 2, čl. 59 odst. 2, čl. 69 odst. 2, čl. 85 odst. 2 Ústavy ČR).

⁷⁵⁾ Srov. např. Sb. n. u., sv. 1, s. 70.

⁷⁶⁾ Viz názorně odlišné stanovisko soudce V. Ševčíka k nálezu Pl. ÚS 42/97 ve Sb. n. u., sv. 14, č. 85.

⁷⁷⁾ Na rozdíl od učebnic pro jiná právní odvětví, v ústavním právu se s takovým obecným výkladem odpovědnosti zpravidla nesetkáme. Proto má tato část poněkud diskusní charakter. Často je zde existence odpovědnosti a sankcí popírána nebo se o ní nehovoří.

1.6.1 Základy pojetí odpovědnosti v ústavním právu

Vývoj odpovědnostního systému ústavního práva je spjat s formováním moderního státu, který je na rozdíl od absolutistické monarchie založen na odpovědnosti nositelů státní moci. **V ústavním právu neexistuje jednota v označení jednotlivých druhů odpovědnosti.** Můžeme se tak setkat s **pojmy politické, státoprávní, ministerské, soudní, parlamentní, ústavní odpovědnosti** často s rozdílným významem v závislosti na tom, v jaké souvislosti je určitý pojem použit.

Obecně je **odpovědnost v právu chápána několikerým způsobem.** Buď je kladen důraz na odpovědnost ve spojení se státem organizovaným donucením k plnění právních povinností s použitím sankcí nebo je též odpovědnost chápána jako zvláštní (sekundární) právní vztah vzniklý v důsledku porušení právní normy. S tím souvisí další časté vymezení právní odpovědnosti spočívající v nutnosti nést následky protiprávního chování.

Odpovědnost a odpovědnostní vztahy existují i v ústavním právu. Mají však své zvláštnosti spjaté s povahou tohoto odvětví a charakterizují je. Na poli ústavního práva možno hovořit o **pozitivním pojetí odpovědnosti**, které směřuje k působení směrem dopředu, perspektivně (např. vyjádření důvěry nastupující vládě), kdy se jedná o odpovědnost za dosažení určitého budoucího cíle. Též se hovoří o **odpovědnosti za splnění** a jejím porušením vzniká sekundární právní vztah.⁷⁸⁾

Stejně tak lze v ústavním právu hovořit o **pojetí retrospektivním, sankčním**, které je spjato s negativním hodnocením nějakého jednání v minulosti (např. vyslovení nedůvěry vládě). Z některých předpisů ústavního práva plyne současně obojí typ odpovědnosti.⁷⁹⁾ Někdy se

⁷⁸⁾ Obdobné pojetí nalézáme v ustanoveních o neslučitelnosti v případě výkonu funkce soudce, soudce Ústavního soudu, člena kolegia NKÚ, kde se jedná o to, že nemá být narušena důvěra v nezávislé, nestranné a popř. u soudců spravedlivé rozhodování.

⁷⁹⁾ Ze slibů ústavních činitelů např. plyne odpovědnost za naplňování právních předpisů (pozitivní) a současně i za jejich porušení (negativní).